

İPTAL EDİLEN 1970 YILI VE YÜRÜRLÜKTEKİ 2005 YILI IRAK ANAYASALARINDA CUMHURBAŞKANININ YETKİLERİ

AHMED THAER JAMAL AL-WINDAWI*

ABSTRACT

AUTHORITY OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC IN THE 1970 ANNULLED CONSTITUTION OF IRAQ AND 2005 CONSTITUTION IN FORCE

There are two important constitutions that shaped the Iraqi legal systems as of today. The first is the Constitution of the 1970s, which was put into force after the military coup of 1968, with the pressure of the Ba'ath Party, and the other was the constitution of 2005, which was formed after the US invasion in 2003.

The Constitution of 1970 is a constitution of the coup. In this constitution, powers are collected to one single person. Executive, Judiciary and Legislative powers were exclusively the monopoly of the President. The President has been protected by this constitution and has not been held responsible for what he has done. As a result of the influence of this constitution, with the ultimate authority that he was offered, Saddam Hussein embraced the dictatorship.

The Constitution of 2005 was created after the US invasion of Iraq due to Saddam Hussein's wrong policies. In this constitution, the President is a symbolic figure. All the powers are held by the prime minister.

In this study it will be seen that the constitutions of 1970 and 2005 are not suitable constitutions for Iraqi administration. Because the Constitution of 1970 has led to a dictatorship regime. The Constitution of 2005 also divided Iraq into groups and ethnicities.

Keywords: Constitution, Authority of the President of Republic, Dictatorship, State Government

* AL-Rafidan University, Ahmedturkmen1993@gmail.com

ÖZ

Irak hukuk sistemini şekillendiren ve bugünlere getiren önemli iki anayasa vardır. Birincisi 1968 askeri darbesinden sonra Baas partisinin baskılarıyla yürürlüğe konulan 1970 Yılı Anayasası, diğeri2003 Yılında ABD'nin işgalinden sonra oluşturulan 2005 Yılı anayasalardır.

1970 Yılı Anayasası darbe anayasasıdır. Bu anayasada yetkiler tek bir kişide toplanmıştır. Yürütme Yargı, Yasama yetkileri sadece Cumhurbaşkanı'nın tekelindedir. Cumhurbaşkanı bu anayasa ile korunmuştur ve yaptıklarından hiçbir şekilde sorumlu tutulmamıştır. Bu anayasanın etkisiyle ilerleyen süreçte otorite baş göstermiş ve Saddam Hüseyin diktatörlüğünü doğurmuştur.

2005 Yılı Anayasası ise Saddam Hüseyin'in yanlış politikalarından dolayı ABD'nin Irak'ı işgal etmesinden sonra oluşturulmuştur. Bu yasada Cumhurbaşkanı nisgesel bir figüran niteliğindedir. Bütün yetkiler Bakanın elinde toplanmıştır.

Bu çalışmada görülmektedir ki 1970 Yılı ve 2005 Yılı Anayasaları Irak yönetimi için uygun anayasalar değildir. Çünkü 1970 Yılı Anayasası diktatörlük rejimine yol açmıştır. 2005 Yılı Anayasası da Irak'ı gruplara ve etnik ırklara bölmüştür.

Anahtar Kelimeler: Anayasa, Cumhurbaşkanı Yetkileri, Diktatörlük, Devlet Yönetimi

GİRİŞ

Cumhurbaşkanı makamı, Irak devleti hükümet şeklinde en yüksek idari makamdır.¹Bu makam, 14 Temmuz 1958'deki başarısız inkılap ve krallık sisteminin iptal edilmesinden sonra ortaya çıkmıştır. İptal edilen 1970 Yılı Değiştirilmiş Anayasa gereği Cumhurbaşkanı, başkanlık ve parti konumuyla reel olarak tüm yasama, yürütme ve hatta yargı organlarının çoğuna egemen oldu.

Pratik açıdan tüm organlar üzerinde mutlak egemenliği vardı. Yani bir nevi Cumhurbaşkanı o ülkenin simgesiydi. Devletin bağımsızlığını, birliğini ve toprak bütünlüğünü koruyandı. Bu anayasa tek partili yönetim sistemini kurdu. Herhangi bir yeni kurulabilecek parti, örgüt ya da hareketin oluşumuna engel oldu. Bu anayasanın Cumhurbaşkanı'nın diktatörlüğünü tesis eden anayasa olduğunu söyleyebiliriz.

Öte yandan Amerika işgali gözetiminde yürürlüğe konulan 2005 Yılı Anayasası'nda Cumhurbaşkanı'nın yetkileri marjinal ve düşük yetkililerdir.

¹ El-Mefrecî, İ. H. (1990). Irak Anayasal Hukuk ve Anayasal Sistemde Genel Teori. el-Hikme Yayınevi. Bağdat, s. 132.

Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin çoğu onursaldır. Cumhurbaşkanı makamı onursal ve simgesel bir makam haline getirilmiştir. Çünkü medeni ve askeri yetkilerin tümü Başbakan'ın elindedir. Rahatlıkla bu anayasanın, Irak'taki yönetim sistemini devletin grupsal ve etnik sınıflandırma esası üzerine kurulduğunu söyleyebiliriz. Bu makam Kürtlere tahsis edildi ve Cumhurbaşkanı'na gerçek yetkiler verilmedi. Çünkü başbakanlık makamı Şiilere tahsis edildiği için tüm yetkiler Başbakan'a verildi. Parlamento başkanlığı makamı ehli-sünnete verildi. Cumhurbaşkanı'nın hiçbir yetkisi bulunmamaktaydı.

Bu çalışma üç başlık altında incelenmiştir. Birinci başlıkta 1970 Yılı Anayasasında Cumhurbaşkanı'nın yetkileri incelenmiştir. İkinci başlıkta 2005 Yılı Anayasasında Cumhurbaşkanı'nın yetkileri ele alınmıştır. Üçüncü başlıkta iptal edilen 1970 yılı ve yürürlükteki 2005 yılı anayasalarında Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini değerlendirme ve sınıflandırmasının üzerinde durulmuştur.

İptal edilen 1970 Yılı Anayasasında Cumhurbaşkanının Yetkileri

1970 Yılı Anayasası, 17 Temmuz 1968 yılında gerçekleşen askeri inkılaptan sonra oluşturuldu. Zira Baas partisi Irak yönetimini ele geçirdi. Tüm partileri kapattı. Herhangi bir partinin kurulmasını engelledi. 142 Sayılı 1974 Yılı Kâid Partisi yasası gereği Baas partisini Irak'ta devletin tüm kurum ve bakanlıklarında tek parti kıldı. 111 Sayılı 1969 Yılı Irak Ceza Yasası'nın 200. maddesi gereği Baas partisine katılmayanlar için idama varana kadar cezalar verdi.²Bu anayasa bu icraâtlarla sınırsız yetkiye sahip tek yönetici diktatörlüğünü kurdu. Bu yönetici korunmuş ve hiçbir şekilde sorumlu değildir. Bu anayasa 37. maddesinde Devrim Komuta Konseyi'ni devlet içinde en yüksek kurum yaptı. Devrim Komuta Konseyi'nin üyeleri arasından seçilen Konsey başkanı, aynı anayasanın 38/a maddesi gereği Irak'ın Cumhurbaşkanı yapıldı. 56/a maddesi Cumhurbaşkanı'nın tanımını şöyle yapmıştır: Devletin başkanıdır, silahlı kuvvetlerin en yüksek komutanıdır. Yürütme organını o yönetir. Aynı maddenin b fıkrasında ise Cumhurbaşkanı'nın kendi yetkilerini kullanması için gerekli olan kararnameleri çıkarma hakkı vardır.

Anayasanın 57. maddesinin açıkladığı Cumhurbaşkanı yetkileri şunlardır:³

- 1- Ülkenin bağımsızlığını, toprak bütünlüğünü, iç ve dış güvenliğini korumak ve tüm vatandaşların hak ve özgürlüklerini gözetlemek.
- 2- Ulusal ve bölgesel acil durum ilanetme ve onu sonlandırmak.
- 3- Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanları tayin etmek ve onların görevlerine son vermek.
- 4- Hâkim, savcı, devletin tüm sivil ve askeri görevlilerini tayin etmek, onları terfi etmek, onların görevlerine son vermek, onları emekli etmek ve onlara madalya ve askeri rütbe vermek.
- 5- Devletin gelen bütçe projesini hazırlamak.

² el-El-Hâvî, E.-K. N. (2005). 111 Sayılı 1969 Yılı Irak Ceza Yasası. el-Kânûniyye Kitapevi., s. 44.

³ İptal Edilen 1970 Yılı Anayasası, md: 57, es-Senhûrî Yayınevi.

- 6- Devletin genel planını hazırlamak.
- 7- Kredi sözleşmesi yapmak, kredi vermek, havale gibi kredi yönetim ve sistemini kontrol etmek (Yani devletin finansal, ekonomik ve ticari durumunu yönetmek).
- 8- Devletin ve kamu sektörünün tüm kurumlarını kontrol etmek.
- 9- Bakanlık işlerini takip etmek.
- 10- Uluslararası müzakereler, anlaşmalar ve sözleşmeler yapmak.
- 11- Yabancı diplomatik temsilcileri kabul etmek ve onların geri çekilmesini talep etmek.
- 12- Başkentlerde, uluslararası kongre ve örgütlerde Irak diplomasislerini tayin etmek.
- 13- Özel af çıkarmak ve idam kararını onaylamak.
- 14- Anayasa, yasalar, kararlar, yargı hükümleri, ve gelişim projelerinin işleyişini kontrol etmek.

Anayasa'nın 58. maddesi gereği Cumhurbaşkanı'nın yardımcıları ve bakanlar Cumhurbaşkanı'na karşı sorumludurlar. Yani Cumhurbaşkanı dilerse onları sorgulayabilir, cezalandırabilir, görevden alabilir ve yargıya aktarabilir.

1970 Yılı Anayasası'nın 44. maddesinde Cumhurbaşkanı'nın Devrim Komuta Konseyi başkanı olması nedeniyle başka yetkileri de vardı. Bu yetkiler kısaca:⁴

- 1- Konsey toplantılarına başkanlık etmek, konseyin oturumlarını yönetmek ve konsey için para harcanmasını emretmek.
- 2- Tüm yasa ve kararları imzalamak ve resmi gazetede yayınlamak.
- 3- Bakanlık ve kurumların işlerini takip etmek ve bakanlarla görüş alışverişinde bulunmak. Gerekirse bakanları sorgulayabilmek için çağırması.

17 Temmuz 1979'da Saddam Hüseyin, Ahmet Hasan el-Bekir'i devirdikten sonra Devrim Komuta Konseyi'ne egemen oldu. Onun tüm yetkilerini 1970 Yılı Anayasası'nın 43 maddesindeki yetkileri eline alarak tek başına kullandı. Bu yetkilere değinecek olursak:

1. Savunma bakanlığı ve kamu güvenliği işlerini kararlaştırmak.
2. Genel seferberlik ve savaşılan etmek. Ateşkesi kabul ederek barış antlaşması yapmak.
3. Devletin genel bütçe projesini onaylamak.
4. Devletin sözleşme ve anlaşmalarını onaylamak.

1970 Yılı Anayasasında Saddam Hüseyin'in şu üç anayasal konumdan dolayı yetkilerini kullandığını görmekteyiz:

1. Cumhurbaşkanı olması bakımından,
2. Devrim Komuta Konseyi Başkanı olması bakımından,
3. Devrim Komuta Konseyi'ne üye olması bakımından.

⁴ İptal Edilen 1970 Anayasası, md: 44.

Bu maddelerden dolayı Saddam Hüseyin devlet içinde tüm yetki ve görevlere egemen oldu. Saddam Hüseyin, yürütme, yasama ve yargı yetkilerini tamamen eline geçirerek diktatörlüğünü kurdu. Rejimini tehdit edecek herkesi yönetimden uzaklaştırdı. Bu durum Amerika'nın Irak'ı işgal etmesine kadar sürdü. Böylece Irak diktatörlük rejiminden kurtuldu ama ülkeye huzur ve barış gelmedi aksine yıkım ve işgal dönemi başladı. Irak medeniyetierle bir oldu. Ülkede çeteler, milisler ve iç savaş baş gösterdi. Irak'ta Amerika yönetim başkanı Paul Bremer'in isteğiyle Irak yönetimine kendi menfaatlerini koruyacak şahıslar getirildi. Bu kişiler Avrupa sokaklarındaki evsiz barksız kişilerdi.⁵ Küçük bir okuldaki festivali bile yönetecek kapasitede olmayan kişilerdi.

2005 Yılında Yürütülen Anayasada Cumhurbaşkanının Yetkileri

Bu anayasa, Lübnan'a benzeyen zayıf bir devlet kurmak için Amerika'nın tankları, silahları, kurşunları altında ve İran devletinin izniyle Amerikan yandaşları tarafından konuldu. Ülkede etnik ve dini gruplar birbiriyle çatışmaktaydı. Bu anayasada yetkiler Irak'ın sadece Şii, Kürt ve Sünni Arap grupları arasında dağıtıldı. Şii Arapların payına Başbakanlığa yetki ve görevlerin çoğu verildi. Cumhurbaşkanı makamı, daha çok devlet içinde bir devlete benzeyen bir bölgeyi elde etmeleri hasebiyle Kürtlere verildi. Cumhurbaşkanı makamı gerçek yetki ve görevi olmayan onur ve simge makamıdır. Kürtlerin mali idari yargısal bağımsızlığı vardır. Hatta onların Kürt Partileri Peşmerge Güçleri'nden oluşan bağımsız bir orduları vardır. Ehlisünnet Araplara ise Parlamento başkanlığı verildi. Parlamento başkanlığı hiçbir yetkisi olmayan bir makamdır. Zira Parlamento başkanının görevi, parlamento üyelerinin mikrofon önünde konuşmasına izin verme ve konuşmacı için belirlenen süre aşıldığında mikrofonu kapatması dışında hiçbir yetkisi yoktur.

Bu anayasada 67. maddesi gereği Cumhurbaşkanı, Millet Meclisi tarafından üçte iki çoğunlukla adaylar arasından seçilir.

73. maddeyle Cumhurbaşkanı'nın yetkilerini şu şekilde belirlenmiştir:⁶

1. Başbakan'ın önerisiyle özel af çıkarmak,
2. Millet Meclisi'nin onayından sonra uluslararası sözleşme ve anlaşmaları onaylamak,
3. Millet Meclisi tarafından çıkartılan yasaları onaylamak,
4. Millet Meclisi'ni toplantıya çağırmak. Yani anayasanın 54. Maddesine göre seçim sonuçları onaylandıktan sonra 15 gün içinde seçimi kazanan Millet Meclisi'ni toplantıya çağırmak.

⁵Bremer, P. (2008). Irak'taki Yönetim Yılı. (Çev., Ömer el-Eyyûbî), El-Kütübü'l-Arabî Yayınevi.s. 121.

⁶ Yürürlükteki 2005 Yılı Irak Anayasası, md: 73, es-Senhûrî Yayınevi, b. 1.

5. Başbakan'ın tavsiyesi doğrultusunda nişan ve madalya vermek,
6. Başbakan'ın tavsiyesi doğrultusunda büyükelçileri kabul etmek,
7. Başbakan'ın önerisiyle Cumhurbaşkanlığı kararnamelerini çıkarmak,
8. İdam cezalarını onaylamak,
9. Resmi protokol ve törenlerde Silahlı Kuvvetlere komuta etmek (yani şeref kıtası sadece Cumhurbaşkanlığı sarayında tören düzenler).

Bu maddelerde 2005 Yılı Anayasası gereği Cumhurbaşkanı'nın içsel ve dışsal yetkilerini görmekteyiz. Bu yetkilerin çoğunumajinal ve değersiz olarak nitelendirebiliriz. Ayrıca Cumhurbaşkanı, yetkilerinin sadece Başbakan'ın önerisiyle kullanabilir. Madalya vermek, elçileri kabul etmek ve Cumhurbaşkanı kararnamelerini çıkarma gibi durumları olduğundan sanki Cumhurbaşkanı, Başbakan'ın yanında bir görevliymiş gibi görünmektedir. Bu durum için Irak gazetesitarafından onun sadece idam kararını imzalama başkanı olduğu söylenmiştir.⁷

İptal Edilen 1970 Yılı ve Yürürlükte Olan 2005 Yılı Anayasalarında Cumhurbaşkanının Yetkilerinin Değerlendirilmesi

İptal edilen 1970 Yılı Anayasası ve yürürlükte olan 2005 Anayasası devlet yönetimi için elverişli değildir. Çünkü iptal edilen 1970 Yılı Anayasasında Cumhurbaşkanı'nın yetkilerinin sınırsız olması, hiçbir kurum tarafından denetlenmeden tüm yetkilerin bir kişiye verilmesi diktatörlüğün ortaya çıkmasına neden oldu. Hatta diktatör Saddam Hüseyin, 1997 yılında ki nüfus sayımında Türkmenleri yok saydı. Resmi birimler Saddam Hüseyin'in Bülent Ecevit ile buluştukları zaman "Sayın Bülent Ecevit'in de bildiği gibi Irak'ta Türkmen yoktur" diye söylediği sözünü esas aldılar. Saddam Hüseyin'in bu sözü yasa oldu. Hatta kutsallık sınırına ulaştı. "Saddam hak üzeredir. Hiçbir zaman hata yapmaz" felsefesi vardı.⁸

İptal edilen 1970 Yılı Anayasasında Cumhurbaşkanı, sınırsız yetkilerini üç anayasal kaynaktan almaktaydı. Bunlar:

Birincisi: İptal edilen 1970 Yılı Anayasası, tüm partileri kapattı ve engelledi. Hatta 111 Sayılı, 1969 Yılı Cezalar Yasası'nın 200. maddesi ve 142 Sayılı 1972 Yılı el-Kâid Partisi Yasasında geçtiği üzere Baas partisine katılmayan herkese idama varana kadar cezalar verildi. Bundan dolayı Cumhurbaşkanı'nın, yönetimi elinde tutan Baas partisinin genel sekreteri olduğunu söyleyebiliriz.

⁷ Yunus, M. B. (2011). Irak'ta Anayasal Hukuk İlkeleri ve Siyasal Sistemin Gelişmesi. Bağdat Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerine sunulmuş bir konferanslar.

⁸ Nakib, M. (2008). Kerkük'ün Kimliği. (Çev., Habip Hümmüzlü). İstanbul.s. 36.

1968'den 09.04.2003'te Bağdat'ın işgaline kadar geçen sürede Irak'ta tek parti yönetimi vardı. Cumhurbaşkanı, partinin iç tüzüğüne göre genel sekreterdi. Cumhurbaşkanı hiçbir soruşturma ya da yargılama olmadan idam cezası verebilirdi. Örneğin, 1979 yılında Firdevs salonunda, halkın gözü önünde Baas partisi ve Irak devleti komutanlarının birçoğunu idam ettirdi.

İkincisi: Cumhurbaşkanı Devrim Komuta Konseyi'nin başkanı olması sebebiyle iptal edilen anayasanın 37. maddesi gereği Konsey devlet içinde en yüksek kurul olarak görülmektedir. İptal edilen anayasanın 38/a maddesi gereği Devrim Komuta Konseyi Başkanı zorunlu olarak Cumhurbaşkanı sayılmaktadır. Aynı anayasanın 40. maddesi gereği Cumhurbaşkanı (Konsey Başkanı) ve Konsey üyelerine tam dokunulmazlık verildi. Bundan dolayı konsey üyelerine karşı hiçbir işlem yapılamaz hale geldi. Hatta anayasanın 38/v maddesi Konsey üyeleri ve Cumhurbaşkanı yardımcıları ve bakanların suçlamasından bahsetmiştir. Lakin Cumhurbaşkanı'dan bahsetmemiştir.

Bu itibarla iptal edilen anayasanın 42, 43 ve 44. maddeleri gereği Cumhurbaşkanı'nın yine büyük yetkileri bulunmaktaydı. Bu yetkiler; yasa ve kararları çıkarma, acil durumda savaşa girme, genel bütçeyi onaylama, savunma ve genel güvenlik işlerini yönetme, uluslararası sözleşme ve anlaşmaları onaylama, kararları ve yargı hükümlerini iptal etmeyi kapsamaktadır.

Üçüncüsü: Cumhurbaşkanı olması sebebiyle yetkileri vardır. İptal edilen anayasanın 57. maddesi gereği cumhurbaşkanı; acil durum ilanı edebilir ve sonlandırabilir. Cumhurbaşkanı yardımcılarını ve bakanları tayin edebilir, onları görevden alabilir, vali ve hakimleri tayin edebilir, sivil ve askeri tüm devlet görevlilerini tayin edebilir, onları terfi ettirebilir yada onların hizmetlerine son verebilme gibi yetkileri bulunmaktadır. Cumhurbaşkanı silahlı kuvvetlerin genel komutanıdır. Ordu, güvenlik güçleri ve polis işlerinde yetkilidir. O devletin genel planı sayılmaktadır.

Cumhurbaşkanı'nın geniş ve sınırsız yetkileri olması, ayrıca hiç denetlenmemesinden dolayı parlamento şekilsel oldu. Parlamento Baasçıların önemli kişilerinden oluşmaktaydı. Cumhurbaşkanı'nın sunduğu dışında parlamentonun hiçbir yetkisi yoktu. Yönetim işlerini denetleyen anayasal bir mahkeme de bulunmamaktaydı.

Bu yetkiler Saddam Hüseyin'in elinde toplandığı zaman diktatör oldu. Irak'ı savaş maceralarına sürüklemesi, komşu ülkelere saldırması, sayısız bombalama olaylarından dolayı ülkede ve diğer ülkelerde milyonlarca insanın ölümüne sebep oldu. 1990'dan 2003'e kadar Irak'a uygulanan ambargoyla uluslararası krizlerin içine sürükledi.

Yürürlükteki 2005 Irak Anayasası ise Irak yönetimi sınıfsal ve milli sınıflandırma esası üzerine kuruldu. Bu anayasa yurttaşlık esası üzerine kurulmadı. Yasa dini ve inançsal mezhep üzerine kuruldu.⁹ Her ne kadar bu anayasa, yasama, yürütme ve yargı

⁹Jon Anderson, J. L. (2008). Bağdat'ın Düşmesi. Arap Kültür Merkezi. Beyrut. s146.

organları arasında tam bir kuvvetler ayrılığı ilkesini elasma daasında yürütme organıŞii Arapların payı olan Başbakanıydı. Kürtlere tahsis edilen Cumhurbaşkanı'na marjinal ve onursal yetkiler verildi. Yürürlükteki 2005 Anayasası günümüze kadar bu şekilde geldi. Yaşanılan ekonomik, siyasal ve güvenlik krizlerinde Cumhurbaşkanı hiçbir çözüm üretmedi. Hatta bu sorunlar karşısında hiçbir çözüm önerisi dahi sunamadı. Aslında Cumhurbaşkanı, yürürlükteki anayasanın 73. maddesinde belirtilen yetkilerdesadece Başbakan'ın hareket ettirdiği bir görevlidir. Örneğin özel af ve Cumhurbaşkanı kararnamesini çıkarması için Başbakan'ın önerisine binaen olmaktadır. Sözleşme ve anlaşmaları parlamentonun önerisine binaen onaylamaktadır. Onun sınırsız itiraz ya da nakzetme hakkı yoktur. Irak Cumhurbaşkanı, daha çok Britanya Kralına benzemektedir. Lakin Britanya Kralı dünyada gelişmiş en köklü kral olması sebebiyle onun halkının, dünya halkları ve hükümetleri arasında bir saygınlığı vardı. Öte yandan Irak Cumhurbaşkanı sadece kendi milletinin ya da Ulusal Federal partinin payı olması sebebiyle belli bir kısmın Cumhurbaşkanıdır.

Çağdaş, gelişmiş ve istikrarlı bir devlet kurmak için yetkilerde denge olması gerekmektedir. Yasama ve yürütme organlarının parlamento ve anayasa mahkemesi vasıtalarıyla kitlesel ve yargısal denetimlerinin yapılması gerekir. En başarılı sistemdin ve milletlerin çok olduğu devlette başkanlık sisteminin parlamento ve yargı denetimine tabi olduğu sistemdir. ABD, Fransa, Rusya vb. gibi ülkelerde uygulanan dünyada en başarılı sistem parlamento ve yargı denetimlerine tabi olan başkanlık sistemidir. Öte yandandin ve milletin çok olduğu devletlerde parlamentonun çoğunluğuna tabi olan parlamenter yönetim sistemi, Lübnan, Afganistan ve Irak'ta olduğu gibi bölünmeye sürüklemektedir. Ayrıca krizlerin ortaya çıkmasına sebep olur. Gelişme ve ilerleme durur, ülke iç savaşa sürüklenir ve büyük devletlerin müdahalesine maruz kalırlar.

SONUÇ

Bu araştırmada Irak anayasalarından iki örnek sunduk. Her ikisi de devleti zayıflatmaya, halkı fakirleştirmeye ve onların mallarını çalmaya yöneliktir. Birinci anayasa diktatörlük örneğiydi. Devletin ve halkın mallarını kendi çıkarları için kullanıldı. Saddam Hüseyin, halkı ve özgürlük için değil kendisi için çalışan bir maceracıydı. Plansızpolitikalarıyla devletin çökmesine ve halkın büyük acılar çekmesine neden oldu. Amerika'nın Irak'ı işgal etmesi, Irak'ı kan gölüne çevirdi. Bunun sonucunda Irak halkı dağıldı, alimler ve toplum kanaat önderleri öldürüldü. İşgal,beraberinde2005 Yılı Anayasası'nı getirdi. Bu yasa Irak'ı gruplara ve etnik ırklara ayırarak vatandaşlık düşüncesini bitirdi. 2005 Anayasası, toplumu, ülkeyi ve onun coğrafi yapısını bölgelere ayıran bir anayasadır. Birlik anayasası değildir aksine tahrip anayasasıdır. Diğer açıdan bu anayasa, makamların anayasası ya da yasa metinleri esası üzerine kurulu değildir, çünkü siyasi anlaşma esası üzerine kurulmuştur. Bunun yanı sıra bu anayasa Cumhurbaşkanı'nın basit marjinal yetkilerinde dahi onun yetkilerini tatbik etme mekanizmasını açıklamadı. Örneğin Federal Mahkeme 2010 yılındaki kararında ve anayasanın 60. maddesini açıklama neticesinde yasa taslaklarını sunma hakkını yürütme

organına tahsis etmiştir. Anayasanın 60/a maddesi gereği bu yetki yürütme organı, Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulunu kapsamaktadır. Anayasa yürürlüğe girdiğinden beri hiçbir vakada Cumhurbaşkanı herhangi bir yasa taslağını sunmadı. Hatta Kasım 2011’de “İl Sınırlarını Çizme” adıyla önceki Cumhurbaşkanı Celal Talabani’nin sunduğu yasa taslağı dışında Cumhurbaşkanı herhangi bir yasa projesini hazırlama işine de katılmadı. Zamanla yasa taslağı siyasi bir yapıya sahip oldu. Yasa; Kerkük, Deyali’nin bir kısmı ve Salahaddin’i yutmayı amaçlamaktaydı. Bu, bir Cumhurbaşkanı olarak yetkilerini geri alma girişimi değildi. Proje sadece Cumhurbaşkanlığı raflarında kaldı. Cumhurbaşkanı’nın yetkilerinin simgesel olduğu ve hiçbir etkinliği olmadığına başka bir örnek ise, anayasanın 6. maddesi Cumhurbaşkanı’nı “anayasayı gözetleyici” kıldı. Lakin 2010 yılında Dr. Eyâd Alavî listesi seçimlerde salt çoğunluğu elde edip kazandığında Cumhurbaşkanı Eyâd Alavî ve onun listesindeki herhangi birini hükümeti oluşturmak için görevlendirmede. Cumhurbaşkanı, 25.03.2010’daki 25/Federal/2014 sayılı Federal Mahkeme kararına istinaden ikinci sırada gelen Nuri el-Maliki’yi görevlendirdi. Bu karar anayasanın 6. madde metnine aykırı bir şekilde salt çoğunluğu açıkladı. Seçimlerdeki çoğunluk değil de kazanmadan sonra parlamentoda oluşan kitle çoğunluğu şeklinde açıkladı. 2014 yılındaki seçimlerden sonra Sayın Nuri el-Maliki kazandıktan sonra Parlamento içindeki kitle çoğunluğunu elde etti. Seçilen Cumhurbaşkanı’nın hükümeti kurma görevini ona vermesi beklendi. Lakin Cumhurbaşkanı bu görevi ona vermedi. Federal Mahkeme’ye dava açıldığı zaman Mahkeme 25.03.2010’daki 25/Federal/2014 sayılı kararından vazgeçerek 16.04.2014’te 15/Federal/2011 sayılı kararını çıkardı.

Iraklı araştırmacılar, hatta yabancılar Cumhurbaşkanı’nın yetkilerde sadece makamı doldurmak için ve kimi siyasi kişileri memnun etmek için var olduğunu söylemektedir. Cumhurbaşkanı makamı kişisel menfaatler sağlamak, yüksek maaş ve gelir elde etmek için bazı şahıslara verilmektedir. Bu duruma yol açan ise 2005 Yılı Anayasasında bulunan kusurlardır. Bu kusurların düzeltilmesi gerekmektedir. Yetki ve görevlerin dağılımının yapılması ve önemli kamu görevlerinin nitelendirilmesi gerekir. Anayasanın parti ve grup sınıflandırma esası üzerine değil vatandaşlık esası üzerine kurulması gerekmektedir.

İbn Haldun’un “Mağlup olanlar galip olanların karakterini taşırlar” sözü bugünün yöneticilerinin Saddam Hüseyin’in zulmünde ve mirasını taklit ettiğini görmekteyiz. Dünün mazlumları bugünün cellatları oldular. Kızgınlığını ona zulmedenlere yöneltmemektedirler aksine kendisi gibi mazlum olan halklara yöneltmektedirler.

KAYNAKLAR

Anderson, J. L. (2008). Bağdat'ın Düşmesi. Arap Kültür Merkezi. Beyrut.

Bremer, P. (2008). Irak'taki Yönetim Yılı. (Çev., Ömer el-Eyyûbî), El-Kütübü'l-Arabî Yayınevi.

El-Hâvî, E.-K. N. (2005). 111 Sayılı 1969 Yılı Irak Ceza Yasası. el-Kânûniyye Kitapevi.

El-Mefrecî, İ. H. (1990). Irak Anayasal Hukuk ve Anayasal Sistemde Genel Teori. el-Hikme Yayınevi. Bağdat.

İptal Edilen 1970 Yılı Anayasası, md: 57. Es-Senhûrî Yayınevi.

Nakib, M. (2008). Kerkük'ün Kimliği. (Çev., Habip Hürmüzlü). İstanbul.

Yunus, M. B. (2011). Irak'ta Anayasal Hukuk İlkeleri ve Siyasal Sistemin Gelişmesi. Bağdat Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğrencilerine sunulmuş bir konferanslar.

Yürürlükteki 2005 Yılı Irak Anayasası, md: 73. Es-Senhûrî Yayınevi.